

TALL 112

Cant XII
La creu de Canigó

COR DE MONJOS, SOTA LA MUNTANYA

Abans que el comte mòria,
pugem, pugem al cim de Canigó,
amb lo signe sagrat de la victòria
a coronar lo front del Rosselló.
La nuvolada obscura, 5
mortalla immensa d'un gegant difunt,
abriga ja l'altura,
apagant d'una a una les estrelles;
mes nos guia la Creu més alta que elles;
en nom de Déu, amunt! 10

COR DE FADES, DALT

Per los núvols lo tro i per les muntanyes
va rodolant com carro que s'estimba,
a prop d'ací ressonen veus estranyes,
mentres la nostra minva.
A profanar nostre palau qui puja? 15
Caldrà per ells que fuja,
bresques i ruscs deixant-los, nostre eixam?
Cau damunt seu, tempesta que rodoles,
oh núvol que braoles,
desembaina lo glavi de ton llamp! 20
cor de monjos
Com un volcà que esclata, la tempesta
del Canigó la cima ha somoguda,
s'adreça sollevada la congesta,
del torb per l'ala bategant rompuda,
que brunz com una roda 25
de corsers esverats per la batuda.
Esbrosta el bosc com vinya en temps de poda,
grossos penyals de llur sient desbanca,
remou, capgira, arranca,
amb terratrèmol, fetes niu de fúries, 30
pregunten les boscúries
si, amb sos cimals de neu i arrels de marbre,
com un esqueix de l'arbre,
del Pirineu lo Canigó s'esbranca.
Però la Creu nos guia: 35
de nostra companyia
ni de nostres cabells no en caurà un;
ni moure's pot la fulla
sense que Déu ho vulla.

En nom de Déu, amunt! 40

COR DE GOGES

Avall los ermitans i cenobites,
com est palau no en daura un altre el sol;
si volen fer-ne monestirs i ermites
per dar-s'hi amb àngels cites,
per son platxeri Flordeneu se'l vol. 45

Mes, ai!, com fortalesa
que escala per set bandes l'enemic,
nostra muntanya és presa
al so d'himnes monàstics i cantúries
de cent campaneries al repic. 50

Anem, anem!; nostre palau s'aterra,
trencades ses columnes de cristall,
i, ai!, com la neu que coronà eixa serra,
nostra glòria que es fon va riu avall!

TALL 113

COR DE MONJOS

Per entre la boirada que s'esqueixa a Catalunya es va veient més gran, pujant de feixa en feixa per les espatlles d'eix turó gegant. L'aurora lo corona	55
de raigs d'argent amb nívea madeixa que d'or se va tornant. Lo bes últim li dóna l'estrella matutina, perdent-se entre l'aurífera boirina, com entre cabells rossos un brillant.	60
Oh!, salve, Catalunya, la fosca nit s'allunya, la nuvolada es fon, i com àurea corona gegantina, lo sol se posa en ton puríssim front.	65
	70

LA GOJA DE MIRMANDA

Adéu, cèltica vila de Mirmanda, per no tornar me'n vaig; mai més veuràs les goges en garlanda d'una banda del riu a l'altra banda dansar pel mes de maig.	75
Tes cases d'una a una hi veuràs caure com ell veurà disminuir son raig. Cansades de vetllar entre ruïnes veuràs desdir i ajaure tes colossals alzines	80
que ha perdonat lo llamp, i tos palaus, tres torres i piscines jauran com flors i espines que deixa el temps dallades en son camp. Pedrera d'eixos pobles	85
seràs mil anys; de tes muralles dobles se'n bastiran castells i monestirs, de taula serviran tes ares nobles, de fites tos menhirs.	

LOS MONJOS DEL MONESTIR DEL CAMP

La Provença de moros escombrada, al peu del Canigó los rebatia Carles lo Many un dia, guiant la seva armada,	90
---	----

com al poble de Déu l'arca sagrada,
una imatge de bronzo de Maria. 95
La set que es beu la sang dintre ses venes
l'estoc fa caure de ses mans morenes.
Mes Carles se n'adona,
cau de genolls als peus de sa patrona
i clava sa Joiosa en un conreu, 100
d'on brolla l'aigua pura
que nou delit los dóna
per traure de l'altura
l'enemic de sa pàtria i de son Déu.
D'aquest prodigi en eternal memòria 105
fundà en lo Camp lo nostre monestir;
i la Mare de Déu de la Victòria,
estrella de sa glòria,
esser volgué l'Estrella de Tuïr.

TALL 114

LA GOJA DE GALAMÚS

Esfloredisses valls de Fenolledes; 110
adéu; adéu, desert de Galamús;
també de tes arbredes,
que arrosen aigües fredes,
me trauen los deixebles de Jesús!
Adéu, los de Noedes, 115
Estany Negre, Estany Blau i l'Estelat,
espills d'eixes pinedes
i d'eix cel de safir immaculat!
Que tristos ara us miro,
tan frescos i rients que us he deixat! 120

L'ERMITÀ DE GALAMÚS

Des d'ací dalt t'obiro,
placèvol ermitatge,
i ja per tu sospiro
com l'aucellet que enyora
son niu entre el brancatge. 125
Ahir de sant Antoni
trobí en la Cova una divina imatge
que, en signe de victòria,
de porcell en figura, té el dimoni
als peus. Baixà-li un àngel de la Glòria 130
perquè de l'erm l'aspresa m'endolcís?
Dolça Tebaida mia,
cancell del paradís,
en tu, d'eix serafí amb la companyia,
dolça Tebaida mia, 135
ja moriré feliç!

LA FADA DE RIBES

Adéu, coves de Ribes,
ja no us veuré mai més,
fontana remeiera d'aigües vives,
cistell de flors de Núria 140
amb faixes de verdor al cel suspès.
Ja el ressò no oiran de ma cantúria
pujant los traginers per lo camí,
i el pastoret que vetlla en la boscúria
en la ribera estesos 145
mos tovallons no obirarà al matí.
Mai més d'amor encesos
vindran los cavallers a aquella cova

que sols l'amor obrí;
si algú mon niu retroba, 150
lo trobarà sens mi!
En eixes valls a rellevar ma fama,
vestit de foc i flama,
ja ve el comte Arnau;
boscós, solells, masies que el cor ama, 155
per sempre adéu-siau!

TALL 115

OLIBA

Si ve el comte l'Arnau, altres ne vénen:
la creu en sa mà tenen
i l'amor de Jesús dintre del cor,
i amb aqueix foc diví la terra encenen, 160
fent-ne l'astre flamíger de l'amor.
L'esbart del cel de Monegals eixia,
quan ja la marejada
de moros decreixia
i a on nasqué Ripoll, a la besada 165
del Ter i del Freser,
en illa gerda eix monestir bastia,
de Catalunya baluard primer.
Fets àngels de la pàtria, allí guardaren
sa història i son tresor, 170
son esperit naixent allí bressaren,
adormint-lo amb cançons de l'antigor.

LA DE FONTARGENT

No us tornaré pas veure,
boscúries andorranes,
rius de Fontalba, estanys de Fontargent; 175
ni us dic, ai!, a reveure,
mes serres catalanes,
que veig fugir, fugir cap a Occident!

L'ERMITÀ DE MERITXELL

Desnie-se'n la fada a la bona hora,
millor Reina i Senyora 180
en Meritxell trobaren estes valls.
Fa música a ses plantes lo Valira,
que d'Ordino a Soldeu, harmoniosa,
té la figura d'una immensa lira
de braços de cristalls. 185
Damunt son front llueixen
los dotze estanys Pessons, corona hermosa
que de brillants i gemmes li ofereixen
aqueixes cimes on lo cel reposa;
corona d'Ariana [Ariadna] esplendorosa 190
que, del zenit despresa,
quedà entre terra i cel aquí suspesa.

LES FADES DE ROSES I BANYOLES

Adéu, viles i platges i bosquíries, d'aqueixes endreçúries.	
Passà en ales dels somnis il·lusòria l'albor de nostra glòria, com passen los metéors que el cel faixen amb moridora estela d'argent pur; aixís, vora la mar, pugen i baixen les serres de Begur.	195
	200

TALL 116

LOS MONJOS DE BANYOLES

- Quan Carlomagne deslliurà a Girona,
se vegeren exèrcits per los aires
uns amb altres lluitar, com llenyataires
amb llurs destrals dintre l'afrau pregona;
plovía sang per dar-li nou baptisme; 205
llampeguejà i en hòrrida tempesta
senyà una creu de foc sa ebúrnea testa.
Los moros la revenja encomanaren
a un drac del negre abisme
que devorava nines e infants, 210
i, arreu, los cavallers que amb ell lluitaren,
amb sos cavalls, ses armes i penons.
Era feréstec, monstruós, deforme;
amb son verí l'estany enterbolia,
i de sa cua amb lo remàs enorme 215
a la vila ses ones rebatia.
Lo monjo sant Emeri,
dels orfenets i viudes a les veus,
deixà son asceteri
i el monstre esgarrifós caigué a sos peus. 220

LOS DE SANT PERE DE RODA

- Quan de Cosroes l'espasa flamejanta
cremava de David la ciutat santa,
en son etern, inderrocable soli
tremolà la ciutat del Capitoli. 225
Lo papa Bonifaci, en barca airosa,
lo cap del príncep dels apòstols posa,
penyora que a tu et fia,
oh Catalunya, oh dolça pàtria mia!
L'empeny amb mà amorosa 230
la mar, vers on comença el Pirineu
al peu del cap, de Venus trono un dia,
que suplantà la Creu.
Los mariners a ses divines plantes
de les relíquies santes
estogen lo tresor. 235
Al riure l'iris de la pau hi tornen,
i el tabernacle adornen
garlandes de verdor.
Amb llur mantell les heures lo cobreixen
i arítjols i ridortes li guarneixen 240
un maig de cel que els àngels fan florir.
Veent que sant Pere escull lo Verderari

per son reliquiari,
li fan una capella,
d'on brotà, com la flor de la poncella, 245
de Sant Pere de Roda el monestir.

LA GOJA DE LANÓS

Adéu, terra cerdana,
mon paradís un dia!
Que n'ets, ai!, d'enyorívola per mi, 250
d'ençà que en ta Solana,
verger de l'amor mia,
tots los meus somnis esflorar vegí!

TALL 117

LOS PABORDES DE NÚRIA I FONT-ROMEU

Se sent algú que plora
vers Font-romeu i Núria,
de les aloges és l'esbart que astora 255
nostra suau cantúria.

Cantem, cantem, llur fosca nit declina
als faigs de vostra aurora,
oh Estrella matutina 260
de Núria i Font-romeu!;
siau vós la Regina
de nostre Pirineu.

COR DE GOGES

Anem's-en, Flordeneu; de fulla en fulla
vostra corona d'or se va desfent,
lo vol de nostres il·lusions s'esbulla 265
com un esbart de papallons al vent.

Deixem aqueixa cima sobirana,
i en alguna illa de la mar llunyana,
d'a on deguérem, segles ha, sortir, 270
tot recordant la terra catalana
anem's-en a morir!

FLORDENEU

Fa anys, avui mateix, en aquesta hora,
jo seia ací amb Gentil;
los besos de l'aurora 275
volaven per son front, com les abelles
pel front de les poncelles

que en sa brosta desclou l'alè d'abril.
I avui, a aquesta cima
que guarda la petjada de son peu, 280
amb quant mon cor estima
tinc de donar l'adéu!

Muntanyes regalades
són les de Canigó;
per mi bé ho són estades, 285
mes ara no ho són, no!

TALL 118

LES FADES, PARTINT

Quan lo novembre esfulladís s'acosta,
s'apleguen en la costa
les orenetes per passar la mar;
aixís de tu, ma dolça Catalunya,
lo nostre vol s'allunya, 290
girant-se sols per veure't i plorar!

Un jorn tornaran elles
amb los amors, los liris i roselles,
los càntics dels fadrins i les donzelles:
sols a nosaltres no ens veuràs tornar! 295

COR DE MONJOS

Ja som al capdamunt de la muntanya,
balcó del Pirineu;
se veuen des d'ací França i Espanya,
junyim-les amb la Creu.

(Plantant-la i adorant-la.)

Arbre florit del Gòlgota en la roca, 300
oh Creu!, obriu lo cel amb vostre front,
tancau, tancau l'infern amb vostra soca,
i amb vostres braços relligau lo món.

OLIBA

De l'iris bell la virolada cinta 305
sobre la Creu del Canigó se mostra,
corona celestial que un àngel pinta.

UN INFANT

Com perles que en l'arena
deixen les ones blaves de la mar,
entre els núvols del cel que s'asserena
se veuen sants i verges blanquejar. 310

COR DE SANTS, EN LOS NÚVOLS

*Crux fidelis, inter omnes
arbor una nobilis.*

TALL 119

GARÍ, ABAT

De l'amor de Jesús, oh dolça escola!,
la que en lo claustre de Cuixà plantí,
suau perfum ne vola 315
millor que d'un jardí;
dels candidats mirau la blanca estola,
mirau sos cors brollant amor diví!

COR DE SANTS

*Silva talem nulla profert
fronde, flore, germine.* 320

SANT ROMUALDO I SANT MARÍ

Com niu de rossinyols entre englantines,
jo veig nostre ermitatge
davant lo monestir de Sant Miquel;
aparicions divines
baixaven a eix boscatge, 325
pujant-se'n nostres ànimes al cel.

SANT ORSÈOLO

Un dia, de Venècia dux fortíssim,
a ma esposa la mar doní anells d'or;
per vós, Jesús dolcíssim,
per vós guardava l'ànima i lo cor. 330

Com en ales d'un àngel de l'Altíssim,
Garí, en ta companyia,
a viure en l'abadia
vinguí de Sant Miquel,
i fills, muller i regne, quant tenia, 335
tot ho deixí per eix racó de cel.

Sovint fins a l'aurora
un èxtasis diví em lligava fora;
quan l'albadella me cridava al cor
un dematí, la porta era tancada; 340

jo demanava entrada,
ningú em sentí, ningú, sinó el Senyor.
Ell m'envià dos àngels amorosos
amb una escala d'or. 345

Ditxosos, oh!, ditxosos
los que pugen, oh Creu!, per ta florida
brancada, arbre de vida,
que el fruit del cel nos du;

per pujar de la Glòria al goig sens mida
l'escala d'or ets tu!

350

TALL 120

COR DE SANTS

Flecte ramos, arbor alta.

SANT VICENÇ

Abaixau-los, oh Creu!, cap a Cotlliure.

SANT GUILLEM DE COMBRET

Los pobles abrigau del Vallespir,
florit niu de repòs on volguí viure.

SANT NARCÍS

Guardau lo mur de la immortal Girona. 355

SANTA EULÀRIA

Posau-vos en l'escut de Barcelona.

SANTS LLUCIÀ I MARCIÀ

I sobre el cor de nostra mare Ausona,
fent-la en ciència i en pietat florir.

SANT DAMAS

I en l'Empordà, lo Rosselló i Cerdanya,
Catalunya i Espanya, 360
feu-hi la fe de Jesucrist reviure,
feu a ses plantes lo Coran morir.

OLIBA

Sentiu?, de la campana
de nostre monestir se sent lo plor;
mon cor amb ella una oració us demana 365
per mon germà que es mor.

COR DE MONJOS

(S'agenollen.)

Proficiscere, anima christiana.

Del cos rompent los llaços,
surt d'aquest món crisàlide immortal.
Rebeu-la com esposa en vostres braços, 370

lliurau-la, oh Déu!, del terbolí infernal,
com a Lot de l'incendi de Sodoma,
a Daniel de les urpes del lleó,
a sant Pere i sant Pau de les cadenes
de la cruenta Roma, 375
a Job d'un mar de penes
i a Moisès dels corsers de Faraó.

UN INFANT

Dins una alba de llum serena i pura
jo el veig enarborar-se,
rejoventit i lliure: 380
dos justos de l'altura
tot baixant a rebre'l veig somriure;
de l'un la noble i bèl·lica figura
se sembla al que ara puja del desterro,
i amb ells veig abraçar-se; 385
l'altre és hermós com pomeró en abril.

COR DE MONJOS

Aquell deu ser lo comte Tallaferro;
aquest, l'hermós Gentil!

TALL 121

OLIBA

Glòria al Senyor! Lo núvol de tristesa
que amortallà tant temps l'ànima mia 390
com los núvols del cel se va desfent;
la nit recula empesa
per la claror del dia
que riu en la finestra d'Orient.

La nostra terra aimada, 395
que de Mahoma sota el jou vivia,
com un guerrer armada
empeny los sarraïns vers l'Occident.
Lo comte Berenguer de Barcelona
eixampla sa corona. 400

Catalunya es desvetlla escamarlada,
cama ençà, cama enllà del Pirineu,
com damunt son corser una amazona
que s'adormí una estona,
venint d'abraonar un semidéu. 405

A l'àliga real és pariona
que amb cada ala domina
un vessant de la serra gegantina.
Derrocat lo titànic Almansor,
de l'islamisme vespertina estrella, 410
qui sap si algun nostre hèroe formidable
ha d'aixecar sa espasa immensurable
de gran conqueridor?

Qui sap, qui sap si amb ella,
sa corona i sa llar veient petites, 415
a gran realme ha de donar les fites?

COR D'HOMES DE PARATGE

Partim amb tro de guerra,
com temporal que baixa de la serra;
la llagostada mora
llancem per sempre d'eixos camps a fora; 420
après los llaurarem:
de les visarmes, relles,
de les espases ne farem corbelles;
lo blat avui són sarraïns: seguem!

TALL 122

COR FINAL

Glòria al Senyor! Tenim ja pàtria amada, 425
que altívola és, que forta al despertar!;
al Pirineu mirau-la recolzada,
son front al cel, sos peus dintre la mar.

Branda amb son puny la llança poderosa; 430
lo que ella guanye ho guardarà la Creu;
sobre son pit té sa fillada hermosa
que ens fa alletar amb fe i amb amor seu.

Bressem-la encara en est bressol de serres,
enrobustim sos braços i son cor; 435
sos braços fem de ferro per les guerres,
mes per la pau umplim son pit d'amor!

Pàtria!, et donà ses ales la victòria;
com un sol d'or ton astre es va llevant;
llença a ponent lo carro de ta glòria,
puix Déu t'empeny, oh Catalunya!, avant. 440
Avant: per monts, per terra i mars no et pares,
ja t'és petit per trono el Pirineu,
per ésser gran avui te despertares
a l'ombra de la Creu.

Cant XII. La creu de Canigó dins *Canigó*

Volum segon de "Totes les Obres" de Jacint Verdaguer: "Poemes llargs .Teatre", a cura de Joaquim Molas i d'Isidor Cònsul, Barcelona: Proa, 2003.

Reproducció autoritzada per Grup 62.